

בראשית פרק מב: הירידה הראשונה של האחים למצרים

מבוא

לאחר פרידה של יותר מעשרים שנה, נפגשים יוסף ואחיו, כאשר האחים מגיעים לשבור שבר במצרים מפני הרעב בכנען. כעת יוסף הוא השליט על ארץ מצרים והם אינם מזהים אותו. יוסף בוחר להתנכר לאחיו ולנסות אותם, והאחים מבינים שיד ה' בדבר בשל חטאם כלפי אחיהם. במוקד הלימוד יעמוד יחסם של יוסף ואחיו למכירה בפרספקטיבה של שנים.

שאלה מכוונת למידה

- מדוע התנכר יוסף אל אחיו ונהג בהם קשות?
- כיצד התייחסו עתה האחים אל המכירה?

המפגש

בראשית מב

- וירא יעקב כי יש שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לְמָה תִּתְרָאוּ:
- וַיֹּאמֶר הִנֵּה שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם רְדוּ שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ לָנוּ מִשָּׂם וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת:
- וַיֵּרְדוּ אַחֵי יוֹסֵף עֲשָׂרָה לְשֹׁבֵר בָּר מִמִּצְרַיִם:
- וְאֵת בְּנֵימִין אַחֵי יוֹסֵף לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת אַחֵיו כִּי אָמַר פֶּן יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן:
- וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי הָיָה הָרָעֵב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:
- וַיִּוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאֶרֶץ הוּא הַמְשַׁבֵּיר לְכָל עַם הָאֶרֶץ וַיָּבֹאוּ אַחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ אַפַּיִם אֶרְצָה:

כינויים של בני יעקב

בני יעקב מכונים בפסוקים אלה בכינויים שונים: בניו (של יעקב), בני ישראל, ואחי יוסף (פעמים).

רש"י בראשית מב, ג

וירדו אחי יוסף - לא כתב "בני יעקב", מלמד שהיו מתחרטים במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו באחוה ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם.

- לפי רש"י, מדוע מכונים עשרת בני יעקב בפסוק ג (ובפסוק ו) בכינוי "אחי יוסף" ולא "בני יעקב"?

יוסף מזהה את האחים אך הם אינם מזהים אותו

בראשית מב

- וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת אַחֵיו וַיִּכְרַם וַיִּתְנַכֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאֵין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לְשֹׁבֵר אֲכָל:
- וַיִּכְר יוֹסֵף אֶת אַחֵיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ:

רש"י	רמב"ן
ויכר יוסף וגו' - לפי שהניחם חתומי זקן. והם לא הכרהו - שיצא מאצלם בלא חתימת זקן, ועכשיו בא בחתימת זקן.	והם לא הכירוהו - ...היה מכירם, מדעתו שיבאו שם, והם לא הכירוהו, שלא נתנו לבם שיהיה העבד אשר מכרו לישמעאלים הוא השליט על הארץ.

- כתוב הסבר אחד, מדוע אין אחי יוסף מזהים את יוסף, ואילו הוא מזהה אותם?

יחסו של יוסף אל אחיו - "וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם"

בראשית מב

- (ז) וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת אָחָיו וַיִּכְרַם וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קְשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֵאִין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לְשֹׁבַר אֶכָּל :
- (ח) וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת אָחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ :
- (ט) וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר מִרְגְּלִים אַתֶּם לָרְאוֹת אֶת עֲרֹת הָאֶרֶץ בָּאתֶם :
- (י) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדַנִּי וְעַבְדִּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבַר אֶכָּל :
- (יא) כִּלְנֹנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נִחְנוּ כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיוּ עַבְדֵיךָ מִרְגְּלִים :
- (יב) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֹא כִי עֲרֹת הָאֶרֶץ בָּאתֶם לָרְאוֹת :
- (יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר עַבְדֵיךָ אַחִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הִקְטַן אֶת אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהֶאֱחָד אֵינָנוּ :
- (יד) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מִרְגְּלִים אַתֶּם :

רש"י בראשית מב, ז

ויתנכר אליהם - נעשה להם כנכרי בדברים, לדבר קשות.

3. עיין בפסוק ז, ובדברי רש"י, וענה :

א. לפי רש"י, מה פירוש הפועל "וַיִּתְנַבֵּר"?

ב. לפי רש"י, כיצד בא לידי ביטוי מעשי, שיוסף התנכר לאחיו? ועל מה מבסס רש"י את פירושו? (2 ביסוסים)

ג. לפי פסוקים ז-כ, מלבד הביטוי המעשי שרש"י פירש בפסוק ז, באיזה עוד אופנים בא לידי ביטוי יחסו הקשה

של יוסף לאחיו? (שלושה דברים)

עלילת הריגול

○ רמב"ן בראשית מב, ט

ויאמר אליהם מרגלים אתם - העלילה הזאת (האשמת הריגול) יצטרך להיות בה טעם או אמתלא (אחזיה במציאות), כי מה עשו להיות אומר להם ככה, וכל הארץ באו אליו, והם בתוך הבאים, כמו שאמרו (פסי' ה) : "לשבור בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען"?

ואולי ראה אותם אנשי תואר ונכבדים, לבושי מכלול (מלבושי פאר) כולם, ואמר להם אין דרך אנשים נכבדים כמוכם לבוא לשבור אוכל, כי עבדים רבים לכם.

ויתכן שהיו בתחילת הבאים מארץ כנען, והוא טעם "ויבאו בני ישראל לשבור בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען", כי עתה באו משם הראשונים. ויאמר להם יוסף מרגלים אתם, כי מארץ כנען לא בא אלי אדם לשבור אוכל, וזה טעם "מאין באתם?", שאמר להם בתחילה.

4. עיין בפסוקים ז-ט, ובדברי הרמב"ן, וענה :

א. מה מקשה הרמב"ן על עלילת הריגול?

ב. מהן שתי האפשרויות שהרמב"ן מציג כתשובה לקושי?

☒ יוסף מאשים אותם בריגול והם עונים לו בעניינים משפחתיים

(ט) וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם לָרְאוֹת אֶת עַרְוֹת הָאָרֶץ בְּאֵתְּכֶם :
 (י) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדֹנָי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֶׁבֶר אֶכֶל :
 (יא) כְּלָנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נָחְנוּ כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרַגְלִים :
 (יב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא כִּי עַרְוֹת הָאָרֶץ בְּאֵתְּכֶם לָרְאוֹת :
 (יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר עַבְדֶּיךָ אַחִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד בְּאָרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הִקְטַן אֶת אָבִינוּ הַיּוֹם וְהֶאֱחָד אֵינָנוּ :
 (יד) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרַגְלִים אַתֶּם :

יוסף מאשים אותם בריגול והם עונים לו בעניינים משפחתיים. האם יש קשר בין הטענות לתשובות?
 נבחן כיצד רש"י ורמב"ן מתמודדים עם שאלה זו :

☒ רש"י בראשית מב
 (יב) כי ערות הארץ באתם לראות - שהרי נכנסתם בעשרה שערי העיר, למה לא נכנסתם בשער אחד.
 (יג) ויאמרו שנים עשר עבדיך וגו' - ובשביל אותו אחד שאיננו (יוסף) נתפזרנו בעיר לבקשו (לחפשו).
 (יד) הוא אשר דברתי - הדבר אשר דברתי שאתם מרגלים הוא האמת והנכון, זהו לפי פשוטו.

- רש"י יוצר קשר בין תשובת האחים לחזרה של יוסף על האשמת הריגול: אם מטרתכם הייתה לשבור מזון - מדוע נכנסתם בעשרה שערים, סימן שרציתם לרגל.
- תשובת האחים מאפשרת לשליט המצרי לחזק את דבריו - הוא אשר דיברתי, יש לכם אינטרסים אחרים במצרים לבד מן המזון.

☒ רמב"ן בראשית מב, יא
 כלנו בני איש אחד נחנו - יתכן לפרש הטענה הזאת כי אמרו, מפני היותנו אחים בני איש אחד ולא נפרד זה מזה, כי כן רצון אבינו, באנו כולנו כאחד לשבר אוכל ולא שלחנו אחד ממנו עם עבדיו. וכן היה הדבר, כי למה ישלחם כולם, אלא שאין רצונם להיפרד זה מזה. גם יתכן שעשו כן בעבור כובד הרעב, שלא יגזלו מעבדיהם בדרך את השבר אשר יביאו.
 ויתכן שאמרו לו "כולנו בני איש אחד נחנו", תוכל לחקור עליו כי הוא נודע בשערים בכבוד עשרו ורוב בניו, ואם תשאל ותחקור תדע כי כנים אנחנו ואנשים צדיקים בני צדיק ולא מרגלים.

שתי סיבות מביא רמב"ן לדברי האחים :

- האחת מסבירה את הסיבה לבואם של כל האחים למצרים (למה לא שלחו עבדים או נציגים)
- והשנייה מדגישה את המילים 'בני איש אחד נחנו' - את אביהם יעקב שהוא אדם מכובד.

סיכום עריכת הדיאלוג בין יוסף לאחים לפי רש"י ורמב"ן.

מטרת "בזאת תיבחנו"	תשובת האחים	הטענה של יוסף	
איני מאמין, רוצה הוכחה שאכן אתם מאותה משפחה	כולנו אחים, ועשינו זאת כי ובאנו גם כדי לחפש את אחינו שאבד.	נכנסתם למצרים בעשרה שערים שונים, סימן לך שאתם מרגלים.	רש"י
הביאו את האח הנוסף כדי שיאשר את דבריכם, שאתם מאותה משפחה.	אנחנו כולנו בני משפחה אחת מאוחדת, לא נפרדים ופועלים יחד, ואף תוכל לברר ולאמת זאת שדברנו אמת.	אתם אנשים נכבדים, מדוע באתם בעצמכם ולא שלחתם נציג אחד עם עבדיו? זה מוכיח שאתם מרגלים ולא באתם כדי לשבור אוכל.	רמב"ן

ההאשמה בריגול מביאה את האחים להדגיש את מחויבותם המשפחתית. ההוכחה שהם משפחה אחת תציל אותם מאשמת הריגול! אך זהו גם הדבר שמאפשר ליוסף לדרוש את הבאת אחיהם הצעיר לפניו.

גזירת יוסף

בראשית מב

(טו) בַּזֹּאת תִּבְחַנּוּ חַי פְּרַעֲה אִם תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם בָּבוֹא אֲחֵיכֶם הַקָּטָן הַנֶּחֱ :
(טז) שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וְיִקַּח אֶת אֲחֵיכֶם וְאֶתֶם הַאֲסָרוּ וְיִבְחַנּוּ דְבָרֵיכֶם הַאֲמַת אֶתְכֶם וְאִם לֹא חַי פְּרַעֲה כִּי מְרַגְלִים אַתֶּם :
(יז) וַיֹּאסֹף אֶתֶם אֶל מִשְׁמֶר שְׁלֹשֶׁת יָמִים :
(יח) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וְחִיו אֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי נֹרָא :
(יט) אִם כְּנִים אַתֶּם אֲחֵיכֶם אֶחָד יֹאסֵר בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם וְאֶתֶם לְכוּ הִבִּיאוּ שָׂבֵר רָעֲבוֹן בְּתֵיכֶם :
(כ) וְאֶת אֲחֵיכֶם הַקָּטָן תִּבִּיאוּ אֵלַי וַיֹּאמְרוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא תִמּוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ כֵן :

5. עיין בפסוקים טו-כ, וענה:

- א. מה הייתה הגזרה של יוסף בתחילה?
- ב. מה הייתה גזרתו לאחר שלושת ימי המאסר?
- ג. כיצד הוא מסביר לאחיו את השינוי בגזרתו?

מדוע התנכר יוסף לאחיו?

מרגע שיוסף נפגש עם אחיו הוא מתנכר אליהם ונוהג בהם ביד קשה. היד הקשה כוללת סדרה של פעולות, האשמה שהם מרגלים, מאסר של שמעון והדרישה שישובו לארץ מצרים עם בנימין, כשהם שבים למצרים עם בנימין יוסף מעליל עליהם את גניבת הגביע שכביכול בנימין גנב, והוא דורש להפוך את בנימין לעבדו. התנהגותו זו של יוסף מעוררת שאלה מרכזית קשה וחריפה **מדוע יוסף מתנכר לאחיו, מדוע יוסף נוהג ביד כה קשה נגד אחיו?** הפרשנים ניסו לתת הסבר להתנהגותו של יוסף כלפי אחיו. אנו נלמד שתי גישות בסיסיות - הרמב"ן ובעל "עקדת יצחק".¹

בראשית מב

- (ו) וְיוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ הוּא הַמְּשַׁבֵּיר לְכָל עַם הָאָרֶץ וַיָּבֵאוּ אֶחָי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּ לוֹ אַפְּיִם אָרְצָה :
 (ז) וַיָּרָא יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וַיִּכְרַם וַיִּתְּנָכֶר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קָשׁוֹת...
 (ח) וַיִּכְר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִפְרָהוּ :
 (ט) וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם...

בעל "עקדת יצחק"	רמב"ן
<p>ותמהני ממה שכתב הרמב"ן ז"ל שעשה כדי שיתקיימו חלומותיו, כי מה תועלת לו שיתקיימו? ואף כי תהיה תועלת לו, לא היה לו לחטוא כנגד אביו! והחלומות - הנותן חלומות יגיש פתרונם? ...</p> <p>הנה עם כל הנסיון שעשה יוסף לאחיו בעלילת המרגלים, עוד נשאר ספק בלב, האם הייתה להם אהבה עם בנימין או אם היו עדיין שונאים את בני רחל אמו, ולכן רצה להביא את בנימין בפרט בניסיון הגביע לראות, אם ישתדלו להצילו...</p> <p>נראה שכוונת יוסף הייתה לבדוק אותם, אם היו עדיין בשנאתם אותו, או אם נחמו ממעשיהם, והוא לא רצה שתתכן לו זה (שיוכל להוכיח אם הם בעלי תשובה אמיתיים) אם לא בשייבחנם על דבר אחיו בן אמו, לראות מה יעשו כשיראו אותו בצער או בסכנה, ולזה מיד חשב עלילת הגביע, אלא שלא היה שם בנימין, והוצרך להתעולל עלילות ולגלגל ביאתם לשם.</p> <p>(עקדת יצחק, פרשת מקץ, שער שלושים)</p>	<p>כי יאמר הכתוב כי בראות יוסף את אחיו משתחווים לו, זכר כל החלומות אשר חלם להם וידע שלא נתקיים אחד מהם בפעם הזאת, כי יודע בפתרוןם כי כל אחיו ישתחוו לו בתחילה מן החלום הראשון, ו'הנה אנחנו מאלמים אלומים', כי "אנחנו" ירמוז לכל אחיו - אחד עשר. ופעם שנית ישתחוו לו השמש והירח ואחד עשר כוכבים מן החלום השני. וכיון שלא ראה בנימין עמהם חשב זאת התחבולה שיעליל עליהם כדי שיביאו גם בנימין אחיו אליו לקיים החלום הראשון תחילה... אבל את הכל עשה יפה בעתו לקיים החלומות כי ידע שיתקיימו באמת.</p> <p>(רמב"ן בראשית מב, ט)</p>

6. עיין בשני הפירושים - רמב"ן ובעל "עקדת יצחק", וענה:

- א. מה הם שני ההסברים העיקריים שמציעים הרמב"ן ובעל עקדת יצחק מדוע יוסף התנכר לאחיו?
- ב. מה הביסוס בכתוב לפירוש של הרמב"ן?
- ג. מה הן שלוש הקושיות שמעלה בעל "עקדת יצחק" נגד הסברו של הרמב"ן?

¹ **רבי יצחק עראמה** (1420 - 1494), מחכמי ספרד בדור הגירוש. חיבר את הספר 'עקדת יצחק', המכיל את דרשותיו על התורה, שבאו כמענה לצורך השעה - באותה תקופה הוכרחו יהודי ספרד לבקר בכנסיות ולהקשיב לדרשות הכמרים שהיו מדברים בסגנון פילוסופי מרשים. בעקבות זאת ראה רבי יצחק עראמה צורך לסדר ולהרצות את דרשותיו לפי הסגנון הפילוסופי.

המשך שיטת הרמב"ן - למה יוסף התנכר לאחיו?

בנוסף לשאלה המרכזית מדוע יוסף מתנכר לאחיו ופועל ביד קשה כלפיהם, ניתן לשאול שאלות נקודתיות על מהלך כזה או אחר של יוסף. נראה כיצד הרמב"ן לשיטתו מעלה שאלות נוספות וכיצד הוא עונה עליהן:

7. עיין בשלושת הקטעים הבאים של הרמב"ן, והשלם בטבלה בלשונך את השאלה ו/או התשובה שמעלה הרמב"ן בכל אחד משלושת הקטעים:

רמב"ן בראשית מד, ט	בלשונך: שאלות הרמב"ן ותשובותיו
<p>כי יאמר הכתוב כי בראות יוסף את אחיו משתחווים לו, זכר כל החלומות אשר חלם להם וידע שלא נתקיים אחד מהם בפעם הזאת, כי יודע בפתרונם כי כל אחיו ישתחוו לו בתחילה מן החלום הראשון, 'והנה אנחנו מאלמים אלומים', כי "אנחנו" ירמוז לכל אחיו אחד עשר. ופעם שנית ישתחוו לו השמש והירח ואחד עשר כוכבים מן החלום השני, וכיון שלא ראה בנימן עמהם חשב זאת התחבולה שיעליל עליהם כדי שיביאו גם בנימין אחיו אליו לקיים החלום הראשון תחילה. ועל כן לא רצה להגיד להם 'אני יוסף אחיכם', ולאמר 'מהרו ועלו אל אבי וישלח העגלות' כאשר עשה עמהם בפעם השניה, כי היה אביו בא מיד בלא ספק. ואחרי שנתקיים החלום הראשון הגיד להם לקיים החלום השני. ולולי כן היה יוסף חוטא חטא גדול לצער את אביו ולהעמידו ימים רבים בשכול ואבל על שמעון ועליו. ואף אם היה רצונו לצער את אחיו קצת איך לא יחמול על שיבת אביו? אבל את הכל עשה יפה בעתו לקיים החלומות כי ידע שיתקיימו באמת.</p>	<p><u>השאלה</u>: אם ההתנכרות של יוסף הייתה כדי להגשים את חלומותיו - שאחיו ישתחוו לו? הרי הם כבר השתחוו לו במפגש הראשון "וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ אֶפְסָי אֶרְצָה", מדוע היה לו צורך להמשיך ולהתנכר ולדרוש שיביאו את בנימין? <u>התשובה</u>:</p>
<p>גם העניין השני שעשה להם בגביע לא שתהיה כוונתו לצערם, אבל חשד אולי יש להם שנאה בבנימין שיקנאו אותו באהבת אביהם כקנאתם בו, או שמא הרגיש בנימין שהיה ידם ביוסף ונולדה ביניהם קטטה ושנאה, ועל כן לא רצה שילך עמהם בנימן אולי ישלחו בו ידם עד בדקו אותם באהבתו.</p>	<p><u>השאלה</u>: <u>התשובה</u>: יוסף לא רצה לשלוח את בנימין בחזרה עם אחיו כי הוא חשש שהם יפגעו בבנימין, בגלל הקנאה שלהם בו, על שאביהם אוהב אותו יותר משאר האחים.</p>
<p>וכן אני אומר שכל העניינים האלה היו ביוסף מחמתו בפתרון החלומות, כי יש לתמוה, אחר שעמד יוסף במצרים ימים רבים והיה פקיד ונגיד בבית שר גדול במצרים, איך לא שלח כתב אחד לאביו להודיעו ולנחמו? כי מצרים קרוב לחברון כששה ימים. ואילו היה מהלך שנה היה ראוי להודיעו לכבוד אביו, ויקר פדיון נפשו ויפדנו ברוב ממון? אבל היה רואה כי השתחווית אחיו לו וגם אביו וכל זרעו אתו, אי אפשר להיות בארצם, והיה מקווה להיותו שם במצרים בראותו הצלחתו הגדולה שם, וכל שכן אחרי ששמע חלום פרעה שנתברר לו כי יבאו כלם שמה ויתקיימו כל חלומותיו.</p>	<p><u>השאלה</u>: <u>התשובה</u>:</p>

תגובת אחי יוסף ליחס של יוסף אליהם

בראשית מב

- (כא) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו אֲבֹל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמְעֵנוּ
עַל כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת :
- (כב) וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶתֶם לֹאמַר הֲלוֹא אֶמְרָתִי אֵלֵיכֶם לֹאמַר אֶל תִּחְטְאוּ בְּיָלֵד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ :
(כג) וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הִמְלִיץ בֵּינְתֶם :
- (כד) וַיִּסַּב מֵעֲלִיהֶם וַיִּבְדַּךְ וַיֵּשֶׁב אֲלֵהֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאֲתֶם אֶת שְׂמֵעוֹן וַיֹּאסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם :
- (כה) וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיִּמְלְאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּר וּלְהָשִׁיב כַּסְפֵיהֶם אִישׁ אֶל שַׁקּוֹ וְלָתֵת לָהֶם צֹדֶה לְדַרְךָ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן :

רד"ק, בראשית מב, כא

למדנו בסיפור הזה, כי כשתבוא צרה לאדם, ראוי לו לפשפש במעשיו ולבדוק מה היה המעשה הרע שעשה, ושיתחרט עליו ויתוודה לפני האל ויבקש ממנו כפרה.

8. עיין בפסוקים כ-כה, וענה :

- א. לפי הפשט, מה הביא את האחים להתוודות דווקא עתה על מכירת יוסף? בסס את תשובתך על הכתוב.
ב. עיין בדברי הרד"ק, מהו הלקח שנוכל אנו ללמוד, מההתוודות של האחים בשלב הזה של הסיפור?

ספורנו בראשית מב, כא

וְהֵינּוּ אֲכֹזְרִים נִגְדַת אָחִינוּ, אֵף עַל פִּי שְׁחַשְׁבֵנוּהוּ לְרוּדֵף - הִיָּה לָנוּ לְרַחֵם 'בְּהִתְחַנְּנוּ'. וְכַנְגַד מִדַּת אֲכֹזְרֵינוּ, זֶה הָאִישׁ מִתְאָכֶזֶר נִגְדָנוּ.

9. עיין בדברי הספורנו, וענה :

- א. על מה מתוודים ומצטערים אחי יוסף?
ב. מהי "המידה כנגד מידה" שהאחים מזהים במה שעובר עליהם?

נחמה ליבוביץ, עיונים בספר בראשית, עמ' 331

מדוע זה רק אחרי שלושה ימים במשמר, רק אחרי שהוצאו מתוכו... מדוע התעורר רק עתה רגש האשמה בלבם, ומדוע לא נזכרו במכירת אחיהם במשך שלושת ימי המאסר הארוכים, בשבתם שם בפחד, שלא ישובו הביתה?...
ונראית לנו תשובת בעל 'עקדת יצחק', שרק עתה בשוותם לנגד עיניהם ששוב יבואו אל אביהם ואחד מהם נעדר, בזוהרם ששוב יצאו עשרה ויחזרו תשעה (כי שמעון נאסר), ויהיה עליהם לעמוד בפני אביהם הזקן ולתת תשובה והסבר להעדר האחד - עכשיו עלתה אסוציאציה של: "אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ" לנגד עיניהם, וראו את החטא ואת עונשו - מידה כנגד מידה: "עַל כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת".

10. מדוע רק אחרי שיוסף משחרר אותם מהמאסר בו הם היו שלושה ימים האחים נזכרים בסיפור מכירת יוסף, מתחרטים ומתוודים, הרי עכשיו יוסף יחסית הקל עליהם ומאפשר לכולם לחזור לביתם, חוץ מאחד - משמעון? לכאורה הם היו אמורים לעשות את חשבון הנפש והחרטה כשנחתה עליהם הצורה היותר גדולה, אחרי הגזירה הראשונה של יוסף? כיצד עונה על שאלה זו נחמה ליבוביץ?

○ **רמב"ן בראשית מב, כא**

אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו - חשבו להם האכזריות לעונש גדול יותר מן המכירה, כי היה אחיהם בשרם מתחנן ומתנפל לפניהם ולא ירחמו, והכתוב לא סיפר זה שם (בסיפור מעשה המכירה בפרק ל"ז)? או מפני שהדבר ידוע בטבע כי יתחנן אדם לאחיו בבואו לידם להרע לו וישביעם בחיי אביהם ויעשה כל אשר יוכל להציל נפשו ממות. או שירצה הכתוב לקצר בסורחנם. או מדרך הכתובים שמקצרים במקום אחד ומאריכים בו במקום אחר.

11. עיין בפסוקים כא-כה ובדברי הרמב"ן, וענה :

א. איזה פרט נוסף כאן בתיאור המכירה, שלא הופיע בפרק ל"ז?

ב. מה הקושי אותו מיישב הרמב"ן?

ג. מהם שלושת התירוצים שנותן הרמב"ן לקושי זה? ואילו **כללים פרשניים** ניתן ללמוד מתירוצים אלו?

☒ **מאסרו של שמעון**

בראשית מב, כד

וַיִּסַּב מַעְלֵיהֶם וַיַּבֶּן וַיָּשֶׁב אֶלְהֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת שְׁמֵעוֹן וַיֹּאסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם :

☒ **רש"י בראשית מב כד**

את שמעון - הוא השליכו לבור, הוא שאמר ללוי "הנה בעל החלומות הלזה בא" (בראשית לו יט). דבר אחר : נתכוין יוסף להפרידו מלוי שמא יתייעצו שניהם להרוג אותו. ויאסור אותו לעיניהם - לא אסרו אלא לעיניהם, וכיון שיצאו הוציאו והאכילו והשקחו.

12. עיין בפסוק כד ובדברי רש"י וענה :

א. מדוע בחר יוסף לאסור דווקא את שמעון? (שני הסברים)

ב. איך מפרש רש"י את ייתור המילה "לעיניהם"?